

Książ Adam Raczkowski

Materiały – na platformie – dl.wsei.lublin.pl– Administracja login: numer albumu, **hasło:** PESEL. Zaliczenie bez oceny – test 07.05.2010 r. (piątek) powyżej 60%.

vicarius@wp.pl

Literatura:

Arystoteles „Etyka Nikomachejska”.

Tadeusz Ślipko „Zarys etyki ogólnej”.

„Zarys etyki szczegółowej”, cz. I „Etyka indywidualna”, cz. II „Etyka życia społecznego” 2005.

Andrzej Szostek „Pogadanki z etyki”.

Hartman „Zarys etyki”.

Karol Wojtyła „Elementarz etyczny”.

Edward Nieznański „Logika. Podstawy - język - uzasadnienie”.

„Logika dla prawników” red. Andrzej Malinowski 2009.

Maciej Zieliński „Wykładnia prawa”.

Etyka – pewna rozumowa refleksja nad ludzkim postępowaniem, człowiek zastanawia się nad sobą i wyciąga pewne wnioski. Etyka zajmuje się:

1. Metaetyka – etyka ogólna, poszukiwanie metody, określa pewien zakres etyki:
 - a. Etyka normatywna – poszukiwanie obiektywnej normy moralnej.
2. Etyka szczegółowa:
 - a. Indywidualna.
 - b. Społeczna.
3. Aretologia – gr. ἀρετή - cnota, działaj, *logos* - słowo, myśl, rozum – nauka o **cnotach**.
4. Synejdezjologia – gr. *synderesis* – sumienie, prąsumienie, nauka o sumieniu.
5. Teoria Prawa Naturalnego – relacje między prawem naturalnym a stanowionym.
6. Aksjologia – nauka o wartości.
7. Eudajmonologia – nauka o ostatecznym celu człowieka.
8. Nauka o Aktach Ludzkich.
 - >
□□ikóS – etyka, nawyk.
 - >
□□oS – zwyczaj, obyczaj.
9. Etos – nauka o pewnym sposobie zachowania się – etykieta.

gr. Λογία - arche (pierwotna zasada z której zbudowany jest świat).

Absolut – pierwszy poruszenie według pierwszych filozofów. Jak żyć? – z tego pojawiła się etyka.

Etyka

Dwa rodzaje czynów człowieka:

ACTUS HOMINIS – akt ludzki (są to wszystkie akty, którym podlega każdy człowiek, np.: trawienie).

ACTUS HUMANUS – akt konkretnego człowieka, np.: konkretne zachowanie, które jest od człowieka zależne.

Zainteresowanie etyki tymi aktami, etyka ocenia je (zajmuje się ocenianiem tych aktów).

Wszystko ze swojej natury jest etyczne lub moralne. Tylko może być etycznie dobre lub złe lub obojętne.

Poszukiwanie etycznej normy moralnej.

Ojcem etyki jest Sokrates.

Rozwój myśli etycznej:

Okres przedsokratejski (przed Sokratesem) – Stary Testament, System Etyczny związany z Kodeksem Hammurabiego (najstarszy tekst prawniczy) – jest zapisany na obelisku z kamienia, pismem klinowym: Zasada „oko za oko, ząb za ząb”.

Nauka mędrców greckich:

Tales z Miletu – przewidział zaćmienie słońca, wybitny matematyk, ojciec filozofii greckiej. Sentencje Talesa: „Ręczę za kogoś nieszczęście pewne”, „Trudno jest poznać samego siebie”, „Nie wszystkim ufaj”.

Traktat Cycerona.

Traktat „O przyjaźni duchowej” Aelred z Rievaulx.

Pittakos z Metyleny: „Sam nie czyń tego, co potępiasz u innych”.

Solon - ateński mąż stanu, poeta i prawodawca: „Nie kłam tylko mów prawdę”, „Szanuj przyjaciół”, Nie bądź zuchwały”.

Sokrates - po sobie nie pozostawił żadnych pism, jego naukę przekazywali uczniowie (spisywali, co ich mistrz mówi). Słowa Sokratesa: „Wiem, że nic nie wiem”. Podstawa jego myśli etycznej, pierwsza norma – intelektualizm etyczny – człowiek rodzi się jak czysta karta i uczy się go od razu jak ma postępować.

Intelektualizm etyczny – pogląd głoszący, że postępowanie człowieka zależy wyłącznie od jego wiedzy na temat dobra i zła. Człowiek wiedzący, co dobre nie może czynić złe, jeśli zatem źle postępuje, oznacza to, że jego wiedza na temat dobra jest niepełna.

Uczniowie Sokratesa:

1. Ksenofont.
2. Arystyp z Cyreny - założyciela szkoły cyrenaików, którzy rozważali zagadnienie przyjemności. Arystyp stworzył doktrynę hedonizmu.
3. Antystenes z Aten – twórca szkoły cyników.
4. Platon – Akademia Platońska.
5. Arystoteles – twórca „szkoły perpatetyckiej”.
6. Fedon z Elidy.
7. Euklides z Megary.

EUDAJMONIZM - stanowisko etyczne głoszące, że szczęście (eudaimonia) jest najwyższą wartością i celem życia ludzkiego. Eudajmonizm występuje prawie wyłącznie w teoriach etycznych hellenizmu.

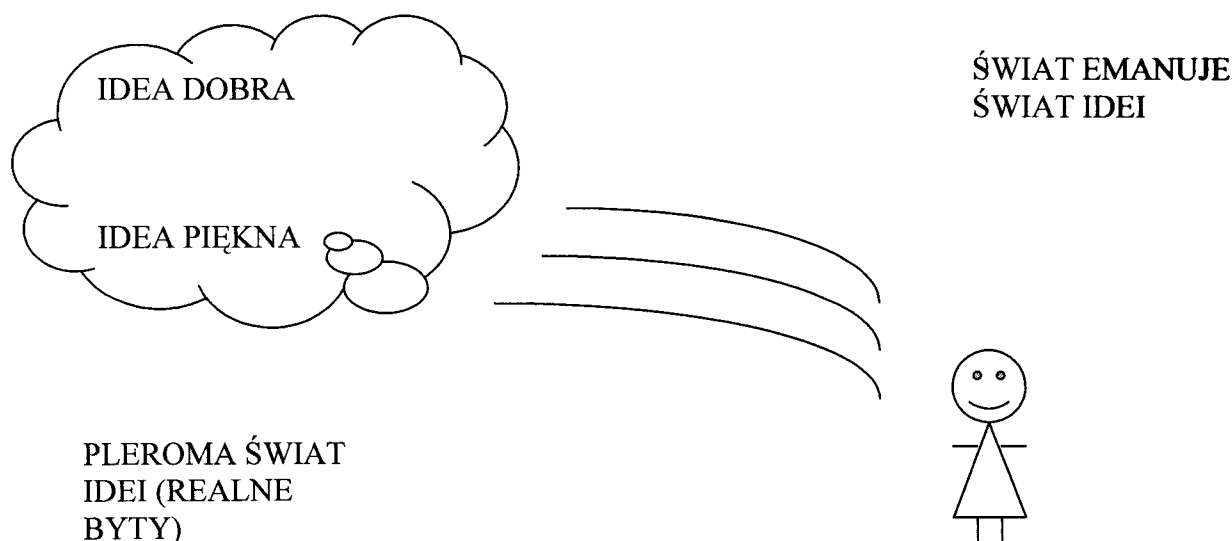
EUDAJMONIZM – związany z pojęciem szczęścia „moralnie dobre jest to, co uszczęśliwia człowieka (sprzyja szczęściu człowieka), moralnie złe to, co unieszczęśliwia człowieka” (to, co oddala człowieka od szczęścia).

EUDAJMONIZM HEDONISTYCZNY – gr. $\chi\lambda\eta$ \square daH \square przyjemność. Na czele tej szkoły stał Arystyp z Cyreny – „moralnie dobre jest to, co powoduje przyjemność, moralnie złe jest to, co sprawia człowiekowi przykrość”.

EUDAJMONIZM AGATYCZNY – Platon.

PLEROMA – świat idei, różne idee (te idee), realne byty – idea dobra i idea zła, świat zewnętrzny, w którym my żyjemy – emanuje. Człowiek jest istotą cielesną, duchową. Ciało jest więzieniem dla ducha. Duch – odbicie tych idei, które żyją w Pleromie. Szczęściem człowieka – będzie wydostanie się z człowieka i połączenie się z Pleromą. Połączenie się Pleromą zachodzi poprzez kontemplację.

Pleroma - gr. $pl\alpha r\omicron ma$ (pełnia) w gnostyckich systemach pojęcie oznaczające pełnię boskiego Bytu, który jest różny od świata materialnego.

„moralnie dobre jest to, co sprzyja człowiekowi w indywidualnym kontakcie z ideą dobra i z ideą piękną, moralnie złe jest to, co uniemożliwia człowiekowi intelektualny kontakt z ideą dobra i z ideą piękną”.

EUDAJMONIZM ARETYCZNY – gr. Λογία cnota.

Cztery cnoty kardynalne: roztropność, umiarkowanie, męstwo, sprawiedliwość.

„moralnie dobre jest wszystko to, co sprzyja człowiekowi w osiągnięciu cnót, moralnie złe jest to, co odwołuje człowieka od osiągnięcia cnót”.

EUDAJMONIZM PERFEKCJONISTYCZNY – naczelną zasadą szczęścia według Arystotelesa był perfekcyjny rozwój człowieka jako osoby, stąd „moralnie dobre jest to, co służy temu doskonałemu rozwojowi człowieka jako osoby, moralnie złe jest to, co hamuje albo odwołuje od tego doskonałego rozwoju”. Arystoteles odróżnił etykę praktyczną od etyki teoretycznej. Podzielił filozofię praktyczną na politykę i etykę. Koncepcja państwa – będzie się przewijać w filozofii.

Arystoteles wniósł do etyki „złotą regułę postępowania” – opartą na szukaniu złotego **środka**, złotego rozwiązania, określił, że człowiek jest zwierzęciem społecznym - zoo politicos.

Arystoteles wyróżnił kilka ustrojów politycznych:

a. Monarchia	–	tyrania.
b. Arystokracja	–	polikarchia.
c. Politeja (republika)	–	demokracja (była czymś złym).

Według Arystotelesa ustroje dobre.

Demokracja – udział ogółu obywateli w rządzeniu.

PIRRON

PIRRONIZM – sceptycyzm pirroński.

Sceptycyzm – wiedza jest nieosiągalna. Sceptycy uznawali teorię, że należy we wszystko wątpić. Człowiek jest nieszczęśliwy, jeżeli trzyma się przy jakimś jednym poglądzie. Trzeba zachować dystans do różnych poglądów, aby być szczęśliwym.

Sceptycyzm etyczny – nie ma obiektywizmu kryteriów. Subiektywizm i subiektywizm realny.

EUDAJMONIZM TEOLOGICZNY – gr. Theos – Bóg, cała grupa poglądów, że ostateczne szczęście – człowiek może znaleźć w Bogu, „moralnie dobre będzie to, co będzie zbliżało człowieka do Boga, moralnie złe to, co będzie oddalało człowieka od Boga”.

Augustyn z Hippony – przedstawiciel eudajmonizmu teologicznego.

CHRYSTUS Z NAZARETU: miłość posunięta aż do miłości do nieprzyjaciół. Równouprawienie kobiety i mężczyzny jako podmiotu działania (w sądzie kobiety nie miały prawa głosu). „Nie czyn nikomu tego, co tobie nie miłe”. Jak Zmartwychwstał Chrystus to przy jego grobie jako pierwsze znalazły się kobiety. Do roku 313 (do Edyktu Mediolańskiego) chrześcijanie ukrywają się w katakumbach, po tym okresie chrześcijaństwo zdominowało podejście do etyki.

Augustyn z Hippony:

„Confessiones” – wyznania, jest autobiografia Augustyna; „Boże stworzyłeś nas dla siebie ...”.

MYŚL CHRZEŚCJAŃSKA W ODNIESIENIU DO FILOZOFII STAROŻYTNEJ:

AUGUSTYN Z HIPPONY

.....

PLATON

NEOPLATONIZM

TOMASZ Z AKWINU

.....

ARYSTOTELES

NA KONKRETNY CZYN
WPLYWAJĄ: ROZUM
I WOLA.

CZŁOWIEK JEST W
PEŁNI WOLNY
I ROZUMNY.

TEORIA WOJNY SPRAWIEDLIWEJ – wojna wiąże się z przemocą i stąd pochodzi **władza**. W tamtych czasach władza pochodziła od Boga. Wojna sprawiedliwa to zawsze **wojna** obronna. Jeżeli człowiek się broni ma prawo użyć przemocy (obrona konieczna).

Czy można za pomocą wojny nawracać innych? Poglądy zrównoważone, niektórzy uważali, że tak, niektórzy, że nie. Wojna sprawiedliwa – zakłada, że nie można walczyć w dni **święteczne**.

TOMASZ Z AKWINU:

Epoka nowożytna – myśliciele nowożytni zaczynają odsuwać się od tego, co jest związane ze średniowieczem a nawiązują do starożytności. Język łaciński – język oficjalny.

Okres Renesansu: nurt chrześcijański. Reformacja – Luter, Kalwin.

SOLA FIDE – tylko wiara (sama wiara).

SOLA SCRIPTURA – tylko pismo (samo pismo).

SOLA GRATIA – tylko łaska (sama łaska).

Zasada reformacji.

Wszystko, co człowiek robi jest grzechem a to, co się tylko liczy to jest łaska. Człowiek otrzymuje zbawienie dzięki łasce uzyskanej przez śmierć Jezusa na krzyżu.

Anglikanizm – odłączenie się spod władzy Papieża.

Niccolò di Bernardo dei Machiavelli (Mikołaj)

MAKIAWELIZM – trend, głosi, że najważniejszym celem w polityce jest racja państwa.

Aby ją osiągnąć można korzystać z wszelkich dostępnych środków (także np. podstęp i okrucieństwa).

„Cel uświęca środki” zasada Machiavellego w odniesieniu do życia politycznego w procesie rządzenia krajem (uznawał wszystkie środki). Przedstawiciel empirystów – doświadczenie; Machavelli wyprowadzał swoją wiedzę z doświadczenia. Wyprowadzał zasady na dwa sposoby:

A PRIORI – ja przyjmuję jakąś tam zasadę i z tej zasady wyprowadzam jakąś tam zasadę.

A POSTERIORI – obserwuję świat i obserwując ten świat dochodzę do pewnych wniosków.

28.02.2010 r.

MYŚL ETYCZNA OKRESU RENESANSU BĘDZIE ZWIĄZANA Z MYŚLĄ FILOZOFICZNĄ.

W Polsce rozwijała się w Renesansie wolność religijna.

Andrzej Frycz – Modrzewski „O naprawie Rzeczypospolitej” – wszyscy wobec prawa nawet etycznego są równi.

Myśl etyczna – człowiek podlega różnym namiętnościom, ale wszystko podporządkowuje rozumowi według Modrzewskiego.

Prawo stanowione – ma bardzo ważny wpływ na człowieka, jeżeli będzie żył według tego prawa będzie bezpieczny.

HUGO GROCIJUSZ – Holender. Myśl Renesansu i Oświecenia. Kładzie podwaliny pod **prawo** – Koncepcja Prawa Międzynarodowego. Według Grocjusza istnieje na świecie **prawo naturalne**, któremu podlega każdy człowiek i na tym prawie można stworzyć **Prawo Międzynarodowe**. Ważny jest instynkt społeczny człowieka, człowiek łączy się do **społeczności**,

aby spełnić siebie. Prawo naturalne nie jest zależne od Boga, Bóg nie może go zmienić i w niego ingerować, jest czymś wpisanym w samą naturę świata. Grocjusz twierdzi, że z tego prawa natury wychodzą zasady:

1. Zasada, że istnieje powinność dotrzymywania umów.
2. Zasada – zakaz naruszania cudzej własności.
3. Obowiązek naprawiania zawinionej szkody.
4. Potrzeba karania za przestępstwo.

Spółeczeństwo powstaje z tak zwanej umowy społecznej i z tego powstaje też władza.

TOMASZ HOBBS:

Człowiek żyjąc w świecie doświadcza przyjemności i przykrości. Ze swojej natury dąży do przyjemności, omija przykrość.

Stan natury – człowiek żyje na własną rękę - rozum, namiętność, ale człowiek nie jest niczym ograniczony a na jego wpływa tylko egoizm – człowiek jest skrajnym egoistą ze swojej natury.

Człowiek na swoje potrzeby tworzy państwo (społeczeństwo) w wyniku umowy społecznej.

W wyniku, czego człowiek rezygnuje z części egoizmu (z części swojej wolności). Gdy wejdzie w umowę społeczną, pojawiają się pewne zobowiązania, społeczeństwo wyłącza władzę – ta władza jest suwerenna i niezbywalna). Hobbes był pierwszym z myślicieli walczącym o prawa kobiet.

JOHN LOCKE:

Poznając myśl filozofa, zaczyna z nim dyskutować. Prymat jednostki nad społecznością, dokonuje ewolucji myśli: zyskuje istotę, człowiek czyni dobro w swoim życiu, ale czyni też błędy i wtedy zostaje ukarany i to leży w podstawie umowy społecznej (cel – karanie).

Umowa społeczna jest dwu etapowa:

1. Tworzenie społeczeństwa.
2. Powstanie władzy.

Władza jest potrzebna, ale nieabsolutna, jak nie wywiązuje się ze swoich obowiązków – **można** ją odwołać (społeczeństwo liberalne).

JOHN STUART MILL:

EUDAJMONIZM UTYLITARYSTYCZNY – łac. utilis – użyteczny. Najważniejsze jest **dobro** społeczeństwa dla jej dobra można poświęcić jednostkę, aby było szczęśliwe „dobre **etycznie** będzie to, co służyło szczęściu społeczeństwa, złe etycznie to, co będzie powodowało nieszczęście społeczeństwa”.

Nurt zwany – eudajmonizm jako obiektywna norma moralna, kończy się, na Millu.

DEONTONOMIZM – pogląd, który twierdzi, że „dobre etycznie jest to, co jest realizacją głosu jakiegoś autorytetu, złe etycznie jest to, co jest nieposłuszeństwem wobec autorytetu”.

DAVID HUME:

RODZAJE DEONTONOMIZMU:

1. HETERONOMICZNY:

- a. **TEONOMIZM** – autorytet Bóg (theos – Bóg) „etycznie dobre jest to, co jest zgodne z zewnętrznym nakazem Boga, etycznie złe to, co jest niezgodne z zewnętrznym nakazem Boga”.
- b. **POZYTYWNY ETYCZNY** – zewnętrznym autorytetem jest społeczeństwo, które tworzy prawo a więc „etycznie dobre jest to, co jest zgodne z nakazem społeczeństwa (władzą), etycznie złe jest to, co jest niezgodne z nakazem społeczeństwa czy też władzy”.

Oświecenie francuskie:

MONTESKIUSZ:

Zawdzięczamy mu trójpodział władzy na władzę wykonawczą, ustawodawczą i sadowniczą (władza sadownicza musi być suwerenna, czyli niezawisła). Koncepcja wyrosła na kanwie Rewolucji Francuskiej.

JEAN JACQUES ROUSSEAU:

Człowiek w swoim postępowaniu nie kieruje się rozumem, ale kieruje się sentymentem. Każdy człowiek chce się czuć dobrze, że czysty stan natury, w którym istniał człowiek był bardzo dobry i cywilizacja to zmieniła (człowiek stał się kłamcą). Czym społeczeństwo jest większe, tym jest bardziej nierówne. Temu powrotowi do czystego stanu ma pomóc - umowa społeczna (ustrój, który zbliży go do stanu naturalnego, ograniczy wpływ cywilizacji). Człowiek w pełni szczęśliwy to tylko człowiek w samotności, gdy wejdzie w społeczeństwo będzie nieszczęśliwy.

IMMANUEL KANT:

Kant postawił trzy pytania:

1. Co istnieje?
2. Co i w jaki sposób możemy poznać?
3. Jak powinniśmy postępować?

Kant mówi, że dwie rzeczy napawają go radością:

1. Gwieździste niebo.
2. Prawo moralne, które jest we mnie.

We wnętrzu człowieka jest coś takiego, co mówi, co jest dobre a co złe.

2. DEONTONOMIZM AUTONOMICZNY:

Człowiek postępuje tak, jak nakazuje mu wewnętrzny głos.

IMPERATYW KATEGORYCZNY – postępuj w taki sposób i według takiej zasady, jaką chciałbyś widzieć, jaka powszechnie obowiązuje według prawa. Termin filozoficzny utworzony przez Immanuela Kanta. Kant definiuje ją na różne sposoby. Najprostszy cytowany (w oryginale): „Postępuj zawsze według takiej maksymy, abyś mógł zarazem chcieć, by stała się ona podstawą powszechnego prawodawstwa.“

SKRAJNY INDYWIDUALIZM – to człowiek sam z siebie jest dla siebie autorytetem i to człowiek sam decyduje (podejmuje decyzje), co jest dobre a co złe. Człowiek nie może stać się przedmiotem, ma być celem.

SKRAJNY SYTUACJONIZM – nie ma żadnych zasad i konkretna sytuacja podpowiada, co jest dobre a co złe.

Kończy się oświecenie.

CZASY WSPÓŁCZESNE:

Wiek XIX i XX – z filozofii zostają odłączone dwie dziedziny nauki: psychologia i socjologia.

Trzy podstawowe nurty (podejścia):

1. Naturalistyczny – jest on w pełni świecki, niezależny od religii (nawet pragmatyczny – nastawiony na praktykę), utylitarystyczny – nurt liberalny.
2. Spirytualistyczny – duch (nurt religijny), spekulatywny (teoretyczne rozważania), historiozoficzny (dorobek historyczny) – nurt konserwatywny.
3. Socjalistyczny – anty religijny albo czasem tworzący ekwiwalenty, substytuty religii. Usposobiony ewolucjonistycznie – nurt komunistyczny albo antymonarchistyczny.

Dwa nurty odnośnie norm:

1. Teologiczny deontonomizm – autorytet zewnętrzny.
2. Teleologizm – konsekwencjonalizm, możemy ocenić zachowanie na podstawie konsekwencji określonego postępowania, możemy ocenić czy coś jest etycznie złe lub etycznie dobre, np. konsekwencji postępowania.

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL:

Odróżnił moralność od etyki. Moralność dotyczy życia społeczno – politycznego, etyka jest czymś oddzielnym. Z jego założeń czerpał cały nurt marksistowski.

Dzieje ulegają pewnej ewolucji (dzieje to kultura, ustrój polityczny i społeczny, myśl **etyczna**) podlegają pewnemu rozwojowi. Kierunkiem stało się racjonalne podejście do rzeczywistości, człowiek w wyniku tej ewolucji stał się pewnym siebie, stał się świadomy siebie, może **siebie** zrozumieć. Dojrzeła wolność człowieka.

Nurt społeczny – ludzie byli poddani sobie i zaczęli wyzwalać się spod tego poddaństwa do wolności na przestrzeni dziejów w procesie dziejowym (momenty dziejowe):

- przyjście Chrystusa,
- reformacja,
- protestantyzm,
- Rewolucja Francuska.

Kontynuatorzy Hegela dołączyli do tego jeszcze Wiosnę Ludów jako 4 moment wyzwiania się z tego poddaństwa.

Prądy myślowe (poszukiwanie normy etycznej):

PERSONALIZM – (persona – osoba) Karol Wojtyła wniósł swój wkład w rozwój personalizmu. Personalizm opiera się na postawieniu w centrum osoby tak, więc „dobre etycznie jest to, co służy dobru osoby, złe etycznie to, co przeciwstawia się dobru osoby”.

Personalizm opiera się na podstawowej prawdzie ludzkiej, że każda osoba posiada swoją osobową godność. Godność wrodzona, niezbywalna (nie można jej w żaden sposób utracić).

Odróżnienie godności osobowej od osobistej:

GODNOŚĆ OSOBOWA – jest wspólna wszystkim ludziom, nie można jej komuś nadać lub odebrać, człowiek nie może się jej zrzec, wypływa ona z samego faktu, że dana osoba jest człowiekiem.

GODNOŚĆ OSOBISTA – różnego rodzaju godności i urzędy, które człowiek sprawuje w swoim życiu. Tej godności osobistej człowiek może się zrzec, utracić, godność ta nie wpływa, że człowiek jest bardziej ważny.

Sam termin – osoba – wywodzi się od Boecjusza.

O godności wrodzonej niezbywalnej decydują cechy, które różnią człowieka od świata zwierząt: rozum, wolna wola, sumienie, mowa (zdolność do objawiania się), łacińskie *revelare* – odsłaniać, zdejmować welon, zasłonę.

Re velare

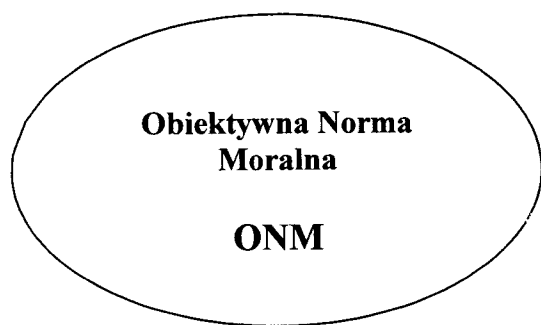
Człowiek poprzez mowę jest w stanie wyrazić swoje myśli, pragnienia i uczucia.

- czynnik duchowy.

POSTMODERNIZM – twierdzi, że nie ma żadnych obiektywnych, powszechnie obowiązujących zasad i norm moralnych. Dlaczego ich nie ma? Ponieważ nie istnieje **tak** zwana prawda obiektywna (występuje relatywizm).

Skrajny sytuacjonizm, skrajny indywidualizm. Co jest dobre a co złe decyduje się na **zasadzie** jakiejś umowy społecznej – umowa społeczna bezpośrednia lub umowa społeczna **pośrednia** (władza, która ma mandat do rządzenia i ona decyduje co jest dobre a co złe – **decyduje** większość społeczna – Parlament).

OBIEKTYWNA NORMA MORALNA

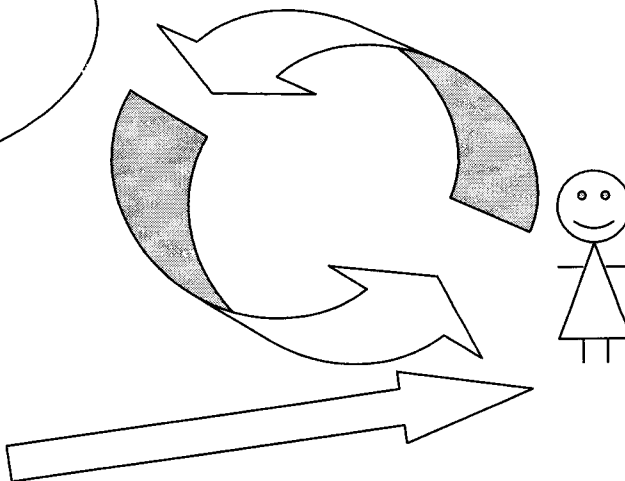

?????

Jak
postąpić???

Konkretna sytuacja.

Człowiek kieruje się
rozumem +
doświadczeniem.

Arystoteles, Tomasz z Akwinu – zawarł w swoich dziełach rozważania na temat aktów rozumnych i nierozumnych.

Wyróżniamy czyny, działania, uczynki i akty.

Aktus – łac. działanie, akt notarialny, urzędowy, słowo to występuje w wielu sytuacjach naszego życia.

AKTY ROZUMNE – jest to każdy akt, który pochodzi sprawczo od woli człowieka, która jest wprawiona w działanie przez rozumowe poznanie dobra (celu) jako zamierzonego przez nią skutku.

W języku potocznym mówimy, że istnieje dobro i zło. W ontycznej sferze – filozoficznie nie istnieje zło, istnieje tylko dobro – SFERA ONTYCZNA.

Zło – to brak dobra.

ONTYCZNIE – każdy człowiek jest dobry i to nam pomaga w jego ocenie (czy postępuje etycznie źle czy dobrze).

PSYCHOLOGIA FILOZOFICZNA

Jest rozum, który poznaje rzeczywistość i wprawia wolę, a wola działa na nasze postępowanie. Głównym celem woli człowieka jest dobro – filozoficznie człowiek zawsze czyni dobro (nawet, jeżeli czyni zło, np.: kradnie) i dąży do dobra według jego mniemania. Rozpoznaje rzeczywistość, widzi w czymś dobro dla siebie. Wola tego człowieka, kieruje się ku dobru (dobro opatrnie rozumiane).

„Wola człowieka kieruje się ku dobru”, lecz człowiek może to źle rozumieć.

Według filozofii to rozum rozpoznaje dobro, to on przekazuje informacje do woli człowieka.

Obok aktów rozumnych etyka wyróżnia także AKTY NIEROZUMNE.

AKTY NIEROZUMNE – są to akty, które sprawczo pochodzą od innych władz niż rozum i wola (albo bez świadomości człowieka lub bez jego woli), np.: trawienie, przetaczanie krwi w organizmie. Te akty nie mają dla etyki większego znaczenia.

Etyka – doświadczenie rozumowe, ale obejmuje i rozumowe refleksje na temat wiary człowieka i z tym związany jest AKT ROZUMOWY KONIECZNY.

AKT ROZUMOWY KONIECZNY – zachodzi wówczas, kiedy wola człowieka zostaje zdeterminowana do działania specyficzną naturą określonego dobra, którym jest dobro nieskończone, czyli ABSOLUT (Bóg lub jakieś dobro najwyższe).

AKT ROZUMNY WOLNY – przez akt rozumny wolny rozumie się taki akt, w którym wola człowieka nie skrepowana przez przeszkody zewnętrzne, ani nie poddana przymusowi działania według praw przyrody, dokonuje wyboru określonego dobra z pomiędzy kilku poznanych możliwości działania (wola człowieka dokonuje konkretnego wyboru określonego dobra).

Wśród tych możliwości działania przy akcie rozumnym wolnym zachodzą zazwyczaj następujące zależności:

1. Człowiek ma możliwość działania lub nie działania (mogę coś zrobić albo nie).
2. Możliwość wyboru pomiędzy dobrami krańcowo przeciwnymi (np.: miłość i nienawiść).
3. Możliwość wyboru między dobrami gatunkowo różnymi, np.: uprawianie sportu lub oglądanie telewizji).

PODZIAŁ AKTÓW WOLNYCH:

Kiedy analizujemy akty wolne, bierzemy pod uwagę określone kryteria:

1. Kryterium – to uwzględnienie ontycznej struktury aktu.
2. Kryterium – stopień świadomości potrzebny do dokonania aktu.
3. Kryterium – świadomość zamierzona (intencja), mocą, którego człowiek spełnia dany akt.

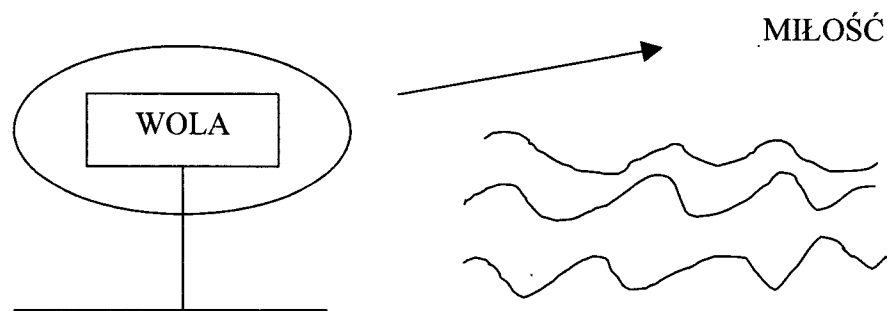
WEDŁUG TYCH KRYTERIÓW ROZRÓŻNIAMY TRZY RODZAJE AKTÓW:

1. Akty samorodne i akty nakazane.
2. Akty w pełni świadome i akty częściowo świadome.
3. Akty zamierzone aktualnie, wirtualnie i HABITUALNIE.

Oddzielną grupą przy tej możliwości są: akty chcenia i niechcenia.

Ad. 1

AKTY SAMORODNE – powstają ze względu na konkretną przyczynę, którą jest jedynie sama wolna wola człowieka. Ta wolna wola jest główną i jedyną władzą duchową człowieka, która działa w takim akcie.

AKTY NAKAZANE – to są takie akty człowieka, które są nakazane przez wolę człowieka, ale spełniane przez inną władzę człowieka (akty są spełniane przez inną władzę niż wola).

PODZIAŁ AKTÓW NAKAZANYCH:

- a. Akty nakazane zewnętrznie.
- b. Akty nakazane wewnętrznie.

Akty nakazane zewnętrznie – wola człowieka wpływa zewnętrznie na jakąś działalność człowieka (wolna wola nakazuje człowiekowi, aby szedł na spacer po obiedzie).

Akty nakazane wewnętrznie – wolna wola wpływa na wyobraźnię (człowiek wyobraża sobie jak będzie wyglądał po swojej trzy - miesięcznej diecie).

ZEWNĘTRZNE WYKONANIE AKTU MOŻE PRZYBIERAĆ RÓŻNORODNE KSZTAŁTY:

1. Przede wszystkim może on polegać na działaniu pozytywnym, czyli na przykład człowiek wykonuje jakąś czynność, może też polegać na:
2. Zaniechaniu czynności, która leży w możliwości człowieka a po drugie zmieniałaby stan rzeczy, np.: nie pozwolilibyśmy dziecku, aby weszło na kruchy lód.
3. Działanie pozytywne może być bezpośrednio lub pośrednio, że ja mam intencję coś zrobić, ale mogę to zrobić bezpośrednio lub pośrednio (albo robię to sam lub przez innych).

Byt człowieka – relacje ontyczne.

WOLNA WOLA MOŻE NA DWA SPOSOBY ODDZIAŁYWAĆ NA INNE WŁADZE CZŁOWIEKA:

1. Pierwszy sposób to DETERMINACJA gdzie wolna wola jest **całkowicie** zdeterminowana przez wolną wolę.

2. **Drugi sposób to SPOSÓB POLITYCZNY** – wolna wola wpływa (pobudza do działania), ale dzieje się to tylko w jakimś stopniu (nie całkowicie).

Ad. 2

AKTY W PEŁNI ŚWIADOME – to są te akty, w których ma miejsce pełne poznanie dobra (celu) w taki sposób, że człowiek wie, co robi a równocześnie czyni to przy pełnej zgodności ze strony woli.

AKTY CZĘŚCIOWO ŚWIADOME – to taki akt, w którym przy wykonywaniu danej czynności będzie poznanie rozumowe, bądź wolność wyboru woli została **częściowo** ograniczona na skutek oddziaływania na nie jakiejś przeszkody.

AKTY SPONTANICZNE – to są te wszystkie akty, które przybierają postać odruchu ze względu na zamierzenie aktualne. Akty (wewnętrzne intencje) zachodzą wówczas, kiedy w wykonywaniu odpowiedniej czynności towarzyszy równocześnie świadomość zamierzenia, (czyli woli spełnienia tego aktu) – może mieć formę wyraźną (wyraźna intencja), składanie intencji lub w postaci ogólnej (w formie jakiegoś ogólnego zamierzenia np. student zamierza ukończyć studia, a skutkiem jest to, że zdaje egzaminy).

Ad. 3

AKTY ZAMIERZONE WIRTUALNE – jest to taka sytuacja, w której intencja człowieka oznacza nastawienie woli tego człowieka w ten sposób, że podjął on świadomie decyzję spełnienia danej czynności, decyzji tej nie zmienił w ten sposób, że tkwi ona w jego podświadomości i jej mocą urzeczywistnia zamierzoną czynność, ale w tym danym momencie już sobie tej decyzji nie przypomina.

AKTY ZAMIERZONE HABITUALNE – pochodzi od łacińskiego słowa habitus – oznacza stały, wyraża się w stanie woli człowieka, który podobnie jak przy intencji wirtualnej podjął określone decyzje, tej decyzji nie odwołał, ale z czasem zapomniał o tej decyzji, w skutek czego nie może już ona wywierać jakiegokolwiek wpływu na jego działanie, czyli intencji już nie ma, ale może ona ze względu, że była, sprowadzić na człowieka pewne skutki, np.: picie lampki wina do obiadu przez piętnaście lat, może doprowadzić na starość do marskości wątroby. Stałe oddziaływanie wywołuje stały stan.

Intencja ewentualna, jeżeli „gdyby to i to, to było by to i to”. Etyka nie wlicza w kanon tej intencji (czyste zamierzenie, czysta ewentualność).

AKTY NIECHCENIA – z właściwym niechcieniem spotykamy się wtedy, kiedy zachodzi akt oporu i odwrócenia się woli od konkretnego przedmiotu (takie niechcenie nazywa się niechcieniem **pozytywnym**, to niechcenie pozytywne może być albo całkowite albo połowiczne).

Niechcenie całkowite (zupelne) - istnieje wtedy, kiedy wolna wola człowieka odwraca się od **jakiegoś przedmiotu całą swoją siłą** (z całej siły), np.: gdy męczą mnie telefony zmieniam **numer telefonu**.

Niechcenie pozytywne (połowiczne) – polega ono na tym, że wola człowieka odwraca się od **jakiegoś przedmiotu z pewnym wahaniem**, ociąganiem się dowodząc tym samym częściowego w nim upodobania, np.: małżeństwo, kobieta poznaje nowego mężczyznę – „chciałbym, ale boję się”.

Proces tworzenia prawa.

Wykładnia prawa.

Aktus humanus – akt.

to

Akty świadome, jeżeli akt jest świadomy podlega ocenie. Akt - obiektywnie dobry i obiektywnie zły, ale może być też akt subiektywnie dobry i subiektywnie zły.

Obiektywnie człowiek, który przeciął linę wisząc na jej końcu zrobił dobrze ratując innych a subiektywnie źle gdyż popełnił samobójstwo.

Przez przeszkody aktu ludzkiego - rozumiemy ogół tych czynników, które oddziałując na określony akt ludzki, bądź utrudniają normalne funkcjonowanie rozumu lub woli, bądź całkowicie ją uniemożliwiają.

Rodzaje przeszkód:

Przeszkody aktualne – to są te przeszkody, które działają w tym konkretnym momencie, zazwyczaj są krótkotrwałe.

Przeszkody habitualne – HABITUS – stałe przeszkody, które **stale towarzyszą** człowiekowi, przez dłuższy okres czasu.

Przeszkody aktualne:

1. Ignorancja (łac. IGNORANTIA) – inaczej niewiedza.
2. Nieuwaga – chwilowe zapomnienie czegoś.

Niewiedza pokonalna lub niepokonalna – to oznacza, że ja mogę tę niewiedzę pokonać lub nie.

Niewiedza pokonalna – człowiek ponosi odpowiedzialność za swoje czyny:

- a. Niezawiniona.
- b. Zawiniona chwilą.

Niewiedza niepokonalna – może zwalniać człowieka z odpowiedzialności moralnej **za czyn**.

Niewiedza niepokonalna fizycznie – to jest taka sytuacja, jeżeli człowiek **fizycznie jest** niezdolny do pokonania tej niewiedzy.

Niewiedza niepokonalna moralnie – to jest niewiedza, której pokonanie wiąże się z **ogromnymi** trudnościami.

Przeszkody – PASSIONES – uczucia.

Uczucia – są moralnie obojętne, oznacza to, że człowiek nie ponosi żadnej odpowiedzialności etycznej za uczucia, które w nim powstają.

Uczucia przyjemne lub nieprzyjemne (agresja, gniew) – nie obarczają człowieka żadną winą. Uczucia mogą zmniejszać lub znosić odpowiedzialność za dany czyn.

Temperament – to coś wrodzonego i niezmiennego (sangwinik, choleryk, melancholik, flegmatyk).

Charakter – to coś, co człowiek zdobywa jako efekt wychowania, charakter można modelować (nad charakterem można popracować).

Uczucia podzielone są na:

Uczucia następujące – po wykonaniu jakiegoś czynu.

Uczucia uprzedzające – te, które działają na człowieka zanim coś dokona.

Strach – jest oddzielony od uczuć, występuje jako inne zjawisko (człowiek może być bardziej lub mniej bojaźliwy lub bardziej odważny). Rozróżnia się:

1. Strach ciężki.

Może być strach absolutnie ciężki, znosi absolutnie odpowiedzialność za czyny.

Strach relatywnie ciężki – dotyczy danej okoliczności dla konkretnej osoby i dla niej będzie to strach ciężki, ale nie dla innych (paniczny strach).

2. Strach lekki – nie wpływa na zachowanie.

Przymus – nazywany często gwałtem. Przymus zachodzi wtedy, kiedy dana osoba spełnia określoną czynność pod fizycznym naciskiem ze strony innej osoby, ale wbrew własnej woli.

Przymus bezwzględny, jeżeli człowiek jest zmuszony fizycznie do czegoś, istnieje w nim wewnętrzny opór woli, a jeżeli coś zrobi, to tego nie chce. Znosi całkowicie odpowiedzialność za popełniony czyn.

Przymus względny, jeżeli jest zewnętrzny przymus fizyczny, ale człowiek wewnętrznie się temu nie opiera. Do przymusu względnego również zalicza się tzw. przymus psychiczny – bardzo ciężko go ocenić, ponieważ we wnętrzu człowiek ogranicza odpowiedzialność, **ale go** całkowicie nie znosi (mobing w pracy).

Przeszkody aktualno – stałe – syndrom DDA (dorosłych dzieci alkoholików), **zazwyczaj** dzieci, które wzrastają w rodzinie alkoholowej zazwyczaj wpadają w podobny układ.

Przeszkody habitualne:

1. Błędne opinie i uprzedzenia – przez błędne opinie i uprzedzenia rozumiemy **silne** przekonania umysłowe niezgodne z obiektywną prawdą moralną a **wykształcone w** wyniku wychowania czy też wpływowi środowiska, do którego najczęściej **zalicza się:** otoczenie, literaturę i środki masowego przekazu.

2. Wrodzone skłonności i nałogi – obiektywnie palenie papierosów jest czymś złym, ale subiektywnie jego odpowiedzialność maleje (jest mniejsza).

3. Morbipsychici:

Choroby psychiczne – jest to zachowanie niezgodne z normą psychiczną.

DSM – spis, katalog chorób, spisywany w USA. DSM IV – obowiązuje w Polsce.

Według DSM IV możemy mówić o chorobach psychicznych:

- a. Upośledzenie umysłowe, w którym człowiek na pewnym etapie rozwoju się zatrzymał, może być upośledzenie częściowe lub całkowite (pacjenci debilni).
- b. Syndromy mózgowie – pewne rodzaje upośledzenia umysłowego, które występują w wyniku działania pewnych czynników zewnętrznych (wylew, postrzał, zakażenie syfilizmem). Całkowita lub częściowa odpowiedzialność za czyny. Demencja starcza, okresy sklerotyczne.
- c. Psychozy psychogenne – psychozy maniakalno – depresyjne, schizofremie, paranoje (omamy).
- d. Zaburzenia psychiczno – somatyczne – zaburzenia neurogenne, długotrwałe okresy stresowe wywołują w człowieku nerwicę i wrzody żołądka.
- e. Psychoneurozy – inaczej nerwica.
- f. Neurastenia – syndrom chronicznego zmęczenia.
- g. Hipochondria – przewrażliwienie na punkcie zdrowia.
- h. Nerwice lękowe i fobie.

Histeria – przesadne skoncentrowanie na własnym ja.

Nerwice natręctw – to są jedyne nerwice, jakie pozwalają człowiekowi na uzyskanie renty.

Zaburzenie osobowości – niezdolność funkcjonowania w otoczeniu, nie zawsze znoszą odpowiedzialność moralną.

Przejściowe zaburzenia osobowości – mogą całkowicie znieść odpowiedzialność za zdarzenie losowe zewnętrzne lub częściowo za popełnione czyny (utrata kogoś bliskiego, wypadek samochodowy).

Sumienie

SYNDEZJOLOGIA gr. synderesis – prąsumienie

„Czyń dobro, unikaj zła” – prawo synderesis.

SCHEMAT PODEJNIOWANIA DECYZJI:

1. ZAISTNIENIE FAKTU.
2. NAMYSŁ (za, przeciw).

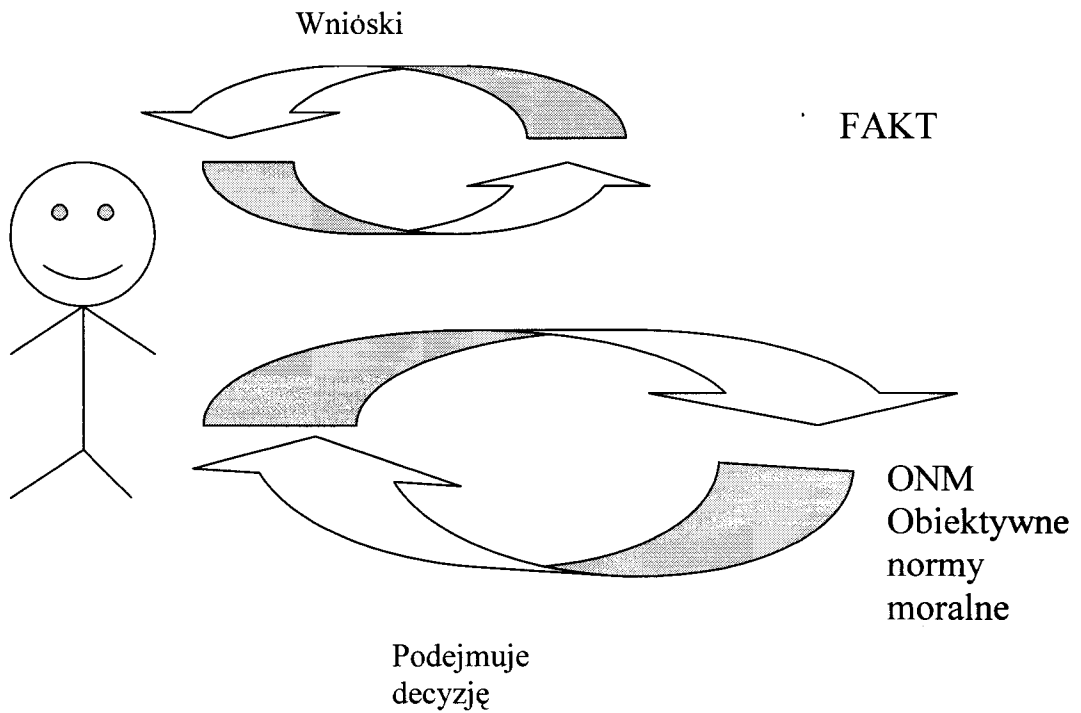

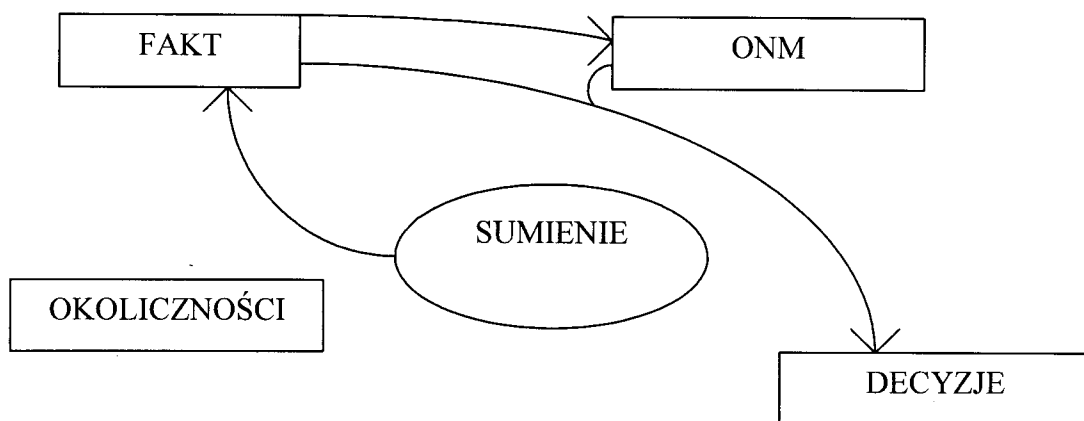
Sumienie przeduczynkowe.

3. DECYZJA KONKRETNA.

+

4. KONKRETNA REALIZACJA.
5. PRÓBA OCENY – sumienie pouczynkowe.

„Obiektywnie złe, subiektywnie dobre”.

Prawo epiki – złagodzenie.

Epikeia, np. mąż przekracza prędkość, wioząc rodzącą żonę do szpitala.

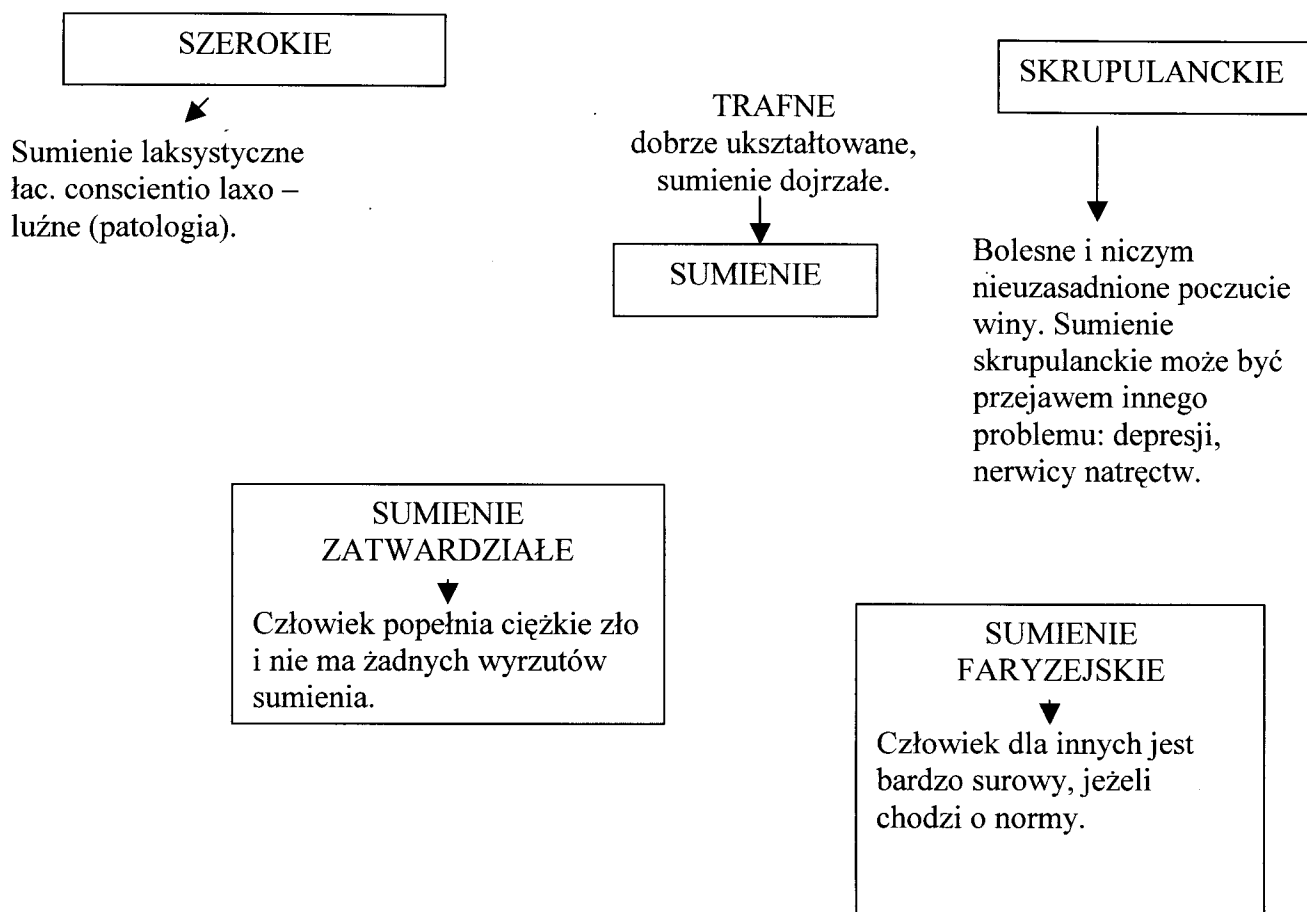
Sumienie – jest to w świetle ogólnej oceny lub normy uformowany osąd o moralnym dobru lub złu zamierzonego przez człowieka i jego własnego, konkretnego aktu, którego zrealizowanie staje się dlań źródłem wewnętrznej aprobaty, bądź poczucia winy własnego bycia dobrym lub złym człowiekiem.

Sumienie – ostateczna subiektywna norma moralna.

Sumienie działa na zasadzie SYLOGIZMU, według którego najpierw następuje subiektywne zakodowanie normy moralnej „to, co chcę powiedzieć jest kłamstwem”, wynikiem sylogizmu - „to, co chcę powiedzieć jest złe”.

Rodzaje sumienia:

1. Sumienie przeduczynkowe i pouczynkowe.
2. Sumienie LAXI□

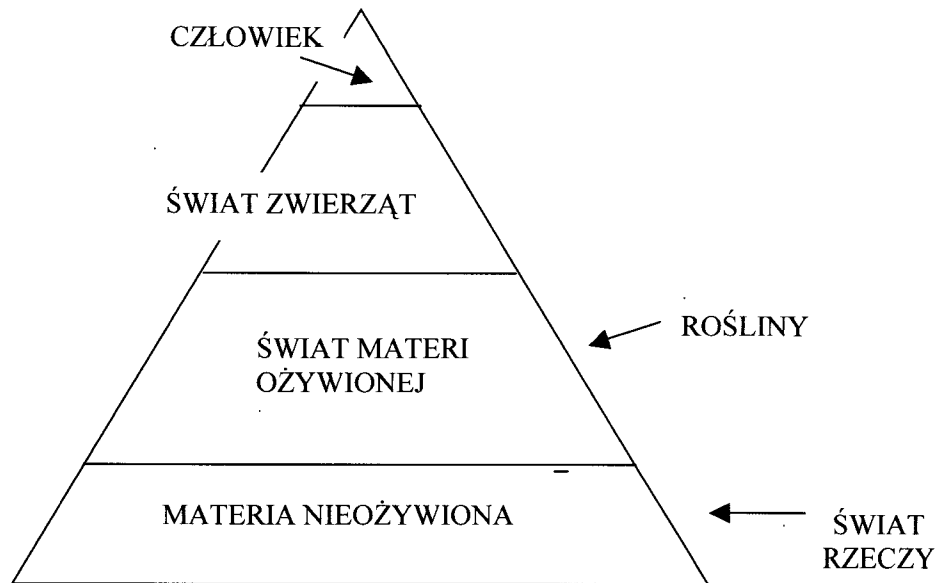
TEORIA DÓBR:

Klasyczny podział dóbr według Arystotelesa:

1. BONUM DELECTABILE (delektować się) – dobro przyjemne (słodyczne), ja mogę coś zrobić to przyniosłoby mi przyjemność, ale mogę się bez tego obyć.
2. BONUM UTILE (utyliczacja) – dobro użyteczne, środek do osiągnięcia innego dobra, np. pieniądze same są obojętne, ale potrzebne są do osiągnięcia dobra.
3. BONUM HONESTUM – dobro godziwe, najważniejsze - godność osoby ludzkiej.

Najważniejszym rodzajem dobra jest dobro osoby ludzkiej.

PIRAMIDA ISTNIEŃ

Sumienie prawdziwe i sumienie błędne:

Sumienie prawdziwe – jest wtedy, jeżeli osąd sumienia jest zgodny z obiektywną normą moralną.

Sumienie błędne – to jest sytuacja, kiedy osąd sumienia jest niezgodny z obiektywną normą moralną, ale ta niezgodność jest związana z tak zwaną dobrą wolą czy też dobrą wiarą.

Sumienie może być błędne niepokonalnie lub błędne pokonalne.

Sumienie błędne niepokonalne – występuje wtedy, kiedy człowiek nie ma wpływu na to, że znajduje się w błędzie.

Sumienie błędne pokonalne, jeżeli człowiek celowo tkwi w błędzie.

Sumienie pewne, wątpliwe i zawikłane:

Sumienie pewne – oznacza stan sumienia, w którym człowiek w formowanych przez siebie konkretnych sądach moralnych wyznacza uzasadnione dostępnym mu potocznym poznaniem rację wątplenia. Człowiek powinien zawsze iść za głosem sumienia pewnego, tzn. **sumienie** jest subiektywną normą moralną.

Sumienie wątpliwe – oznacza ono stan sumienia, w którym człowiek albo nie jest **zdolny** uformować sobie jakiegokolwiek sądu o wartości moralnej, konkretnego czynu **albo też**

formuluje taki sąd, ale z towarzyszącą mu uzasadnioną obawą błędu, czyli z uzasadnionym podejrzeniem, że zamierzony akt jest zły i zakazany.

Sumienie zawikłane – PERPLEXA, jest to taka sytuacja, kiedy człowiek nie jest zdolny do przezwyciężenia doznawanych trudności i sądzi, że cokolwiek uczyni popełni zawsze zło moralne.

Metody urabiania sumienia pewnego:

1. Metoda drogi bezpośredniej – najstarsza metoda, jeżeli mam wątpliwości zasięgam rady, od kogoś, kto jest moralnym autorytetem.
2. Metoda pośrednia – rozwianie wątpliwości, jeżeli osoba, która ma jakiegokolwiek wątpliwości powinna przeprowadzić, tzw. praktyczne rozumowanie, które ma zmierzać do rozwiania wątpliwości. Wątpliwość:
 - a. Co do normy prawa stanowionego w przypadku, kiedy zachodzi rzeczywista wątpliwość, co do istnienia lub treści normy prawa pozytywnego, wolno kierować się własnym zdaniem, byle było ono wystarczająco uzasadnione.
 - b. Co do prawa naturalnego – prawo naturalne nie może być samo w sobie, czyli obiektywnie wątpliwe ani co do swego istnienia, ani co do swej treści.
 - c. Co do faktu z zakresu prawa pozytywnego.

Szczególne zasady refleksyjne:

1. W przypadku wątpliwości w lepszej sytuacji jest ten, kto rzecz posiada od tego, kto zgłasza do niej pretensje – Zasada posiadania PRYNCIPIU POSESIONIS.
2. W przypadku wątpliwości czy została spełniona jakaś czynność obowiązkowa, należy sprawę rozstrzygnąć według tego jak dana osoba zazwyczaj się w takiej sytuacji zachowuje.
3. Nie można nikomu przypisywać wykroczenia na podstawie wątpliwego domysłu, ale należy je udowodnić.
4. W przypadkach wątpliwych podwładny winien się dostosować do woli przełożonego.
5. To, co człowiekowi odpowiada w wypadku wątpliwości można tłumaczyć szerzej, co nie jest przykre można zacieśniać.
6. Kiedy wątpliwość dotyczy prawnej ważności określonego aktu, należy przyjąć, że akt był dokonany ważnie.